

N:o 20.

Ank. till Riksd. Kansli den 8 Maj 1875, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden angående skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af allmänna hus.

Ifrågavarande motioner, hvilka blifvit till Lag-Utskottet remitterade, äro väckta, en inom Första Kammaren af Herr *N. S. von Koch* (motionen N:o 44) och de öfriga inom Andra Kammaren af Herrar *A. V. Wigardt* (motionerna N:is 12 och 13), *J. P. Nilsson* (motionen N:o 32), *Erik Olsson* (motionen N:o 87), *P. A. Hörnfeldt* (motionen N:o 143), *Johan Jonsson* från Skaraborgs län, med hvilken Herrar *S. Magnusson* och *M. Ekström* instämt (motionerna N:is 141 och 142) och *P. Näsman* (motionen N:o 96); och hafva motionärerne föreslagit:

Herr *von Koch*: »att, med ändring af 26 Kap. 1 § Byggningsbalken och de författningar, som innefatta tillägg eller förklaringar af detta lagrum, måtte stadgas:

Alla, som i socknen bo, skola kyrka bygga och uppehålla med hvad dertill hörer, såsom klockstapel, kyrkomur, sockenstuga, fattighus och skolhusbyggnad.

För underhåll af dessa byggnader tillskjutes årligen ett belopp, svarande mot en procent utaf husens brandförsäkringsvärde.

Vid nybyggnad fördelas den kostnad, som dertill åtgår och hvartill uti de särskilda kassorna befintliga behållningar icke förslå eller anses ej böra användas, sålunda, att det årliga belopp, som vid nybyggnadens

beslutande skulle åtgå till ränta och amortering under fyratio år på ett för byggnaden erforderligt lån uttaxeras under nämnda tid, eller fyratio år, i socknen.

Kyrkostämman eger besluta upptagande af amorteringslån för nybyggnad af dylikt hus eller för betalande af för uppförande af sådan byggnad iråkad skuld, med vilkor att detsamma inom fyratio år betalas.

De årliga tillskott, hvilka sålunda af kyrkostämman beslutas, uttaxeras efter fyrkalsberäkning.»

Herr *Wigardt*, i motionen N:o 12, och Herr *J. P. Nilsson*: »att, med bibehållande af Kongl. resolutionen den 13 December 1672, rörande kyrkobyggnad i Skåne, Riksdagen måtte för sin del besluta:

- 1:o att i öfrigt skyldighet att bidraga till byggande och underhållande af å landet belägen kyrka, med hvad dertill hörer, såsom klockstapel, kyrkomur, sockenstuga och fattigstuga, skall med undantag för de dertill erforderliga dagsverken, hvilka böra utgöras i likhet med hvad hittills stadgadt varit, åligga en hvar, som enligt 57 § i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet af den 21 Mars 1862 är pliktig att till kommunens gemensamma utgifter lemna bidrag; och
- 2:o att dessa bidrag skola utgöras med belopp, som bestämmas enligt de i 58 § af nämnda Kongl. förordning för kommunalutskylders utgörande stadgade grunder.»

Herr *Erik Olsson*: »att Byggningsbalkens 26 Kap. 1, 2 och 4 §§ måtte erhålla följande förändrade lydelse:

§ 1. Alla, som i socken bygga och bo, skola kyrka bygga och uppehålla, och hvad dertill hörer: såsom klockstapel, kyrkomur, sockenstuga, skolhus och fattigstuga. Byggnadsvirke, körslor och annan kostnad utgöres härtill efter den hvar och en åsatta bevillning och fyrktal.

Innan något — — — sig förena.

§ 2. Prestgård skola ock alla bygga efter samma beräkningsgrund som i 1 § sägs.

I prestgård skall vara — — — vid deras byggnad och prestgård.

§ 4. Tingsbyggnad skall hvart härad bygga efter samma beräkningsgrund, som i 1 § sägs, å vanlig tingsstad — — — vare ingen fri.»

Herr *Hörnfeldt*: »att Riksdagen måtte för sin del besluta en författning af följande lydelse:

De församlingar å landet, der reglering af presterskapets löner försiggått och vunnit Kongl. Maj:ts nådiga fastställelse, skola, så fram

å prestgård finnes sådan lada, som enligt 4 § i Kongl. resolutionen på presterskapets besvär den 10 Augusti 1762 åligger presten att sjelf bygga och underhålla, under den tid, regleringen gäller, vara befriade från skyldigheten att bygga och underhålla den i 2 § 26 Kap. Byggningsbalken och 12 § i Kongl. resolutionen på allmogens besvär den 1 Augusti 1727 föreskrifna lada; dock skall, derest konvention eller skriftligt aftal annorledes bestämmer, eller för särskilda orter inom riket andra stadganden rörande byggnadsskyldigheten äro meddelade, sådant fortfarande lända till efterrättelse.»

Herr *Johan Jonsson* dels i motionen N:o 142, »att Riksdagen måtte uti underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana förändrade stadganden angående prestgårdsbyggnad, att dessa åligganden måtte blifva för församlingarnes innevånare gemensamma, så att kostnaden uttaxeras efter å all fastighet, hvad namn den hafva må, åsatt fyrktal»;

dels i motionen N:o 141: »att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana förändrade stadganden angående deltagande i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfångelse, att dessa åligganden blifva för alla medlemmar af tingslagen, som ega fastighet, af hvad namn det vara må, gemensamma, så att kostnaden utgår efter åsatt taxeringsvärde».

Herr *Wigardt* i motionen N:o 13 och Herr *Näsman*: »att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana förändrade stadganden angående deltagande i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfångelser, att dessa åligganden blifva för medlemmarne af tingslagen efter billiga grunder gemensamma.»

Hvad nu först angår de af Herrar von Koch, Wigardt, J. P. Nilsson och Erik Olsson gjorda framställningar rörande skyldigheten att deltaga i byggnad och underhåll af kyrka, socken- och fattigstuga samt skolhus, får Utskottet erinra, dels att Rikets Ständer genom underdånig skrifvelse den 20 Juni 1866 anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana förändrade stadganden angående deltagande i byggnad och underhåll af kyrka, med hvad dertill hörer, äfvensom af socken- och fattigstuga, att dessa åligganden blifva för medlemmarne af kommunen efter billiga grunder gemensamma, dels ock att Riksdagen den 18 Maj 1871 aflåtit särskild underdånig skrifvelse i ena-

handa syfte beträffande skyldigheten att deltaga i kostnaden för anskaffande och underhåll af rum för folkskolan; och som dessa frågor, enligt hvad Justitie-ombudsmannens till denna Riksdag afgifna embetsberättelse utvisar, äro beroende på åtgärd af Kongl. Maj:t, får Utskottet vördsamt hemställa,

1:o att ifrågavarande framställningar ej måtte till någon vidare åtgärd å Riksdagens sida föranleda.

Beträffande åter Herr Hörnfeldts motion anmärkes hurusom i 12 § af Kongl. resolutionen på allmogens besvär den 1 Augusti 1727, hvarest närmare föreskrifter meddelas angående de byggnader å prestgård, hvilka enligt 2 § 26 Kap. Byggningsbalken det åligger församling å landet att bygga och underhålla, stadgas i afseende å den i nämnda lagrum omförmälda lada, att densamma skall proportioneras efter tertialtiondens storlek i församlingen, hvarjemte det förklaras, att allmogen icke har skyldighet att å prestgård bygga lada för gårdens gröda. De för sistnämnda ändamål erforderliga byggnader, och deribland sädesladan, äro följaktligen inbegripna bland de hus, hvilka jemlikt nyss berörda lagrum, jemfördt med 4 § i Kongl. resolutionen på presterskapets besvär den 10 Augusti 1762, det åligger presten att sjelf bygga och underhålla; och då sistnämnda författning befriar boställsinnehafvaren från skyldigheten att uppföra och vidmakthålla sädeslada endast i det fall, att han efter gammal praxis och öfverenskommelse eger frihet att betjena sig af tiondeladan, vill det synas som vore befintligheten å bostället af ifrågavarande sädeslada tillräcklig för presumtion af det förhållande, att tiondeladan uteslutande varit afsedd för sitt egentliga ändamål. Då nu i de församlingar, der reglering af presterskapets löner försiggått och vunnit Kongl. Maj:ts nådiga fastställelse, tiondelada, under den tid regleringen gäller, för berörda ändamål är obehöflig, anser Utskottet, helst olika åsigter i förevarande hänseende så väl hos domstolar som administrativa myndigheter gjort sig gällande, uttrycklig lagförklaring i omförmälda syfte böra genom lag meddelas. På grund häraf får Utskottet vördsammast hemställa,

2:o det måtte Riksdagen för sin del besluta en författning så lydande:

»De församlingar å landet, der reglering af presterskapets löner försiggått och vunnit Kongl. Maj:ts nådiga fastställelse, skola, så framt å prestgård finnes sådan lada, som enligt 4 § i Kongl. resolutionen på presterskapets besvär den 10 Augusti 1762 åligger pre-

sten att sjelf bygga och underhålla, under den tid regleringen gäller, vara befriade från skyldigheten att bygga och underhålla den i 2 § 26 kap. Byggningsbalken och 12 § i Kongl. resolutionen på allmogens besvär den 1 Augusti 1727 föreskrifna lada; dock skall, derest konvention eller skriftligt aftal annorledes bestämmer, eller för särskilda orter inom riket andra stadganden rörande byggnadsskyldigheten äro meddelade, sådant fortfarande lända till efterrättelse.»

Vidkommande åter Herrar Erik Olssons och Johan Jonssons framställningar om prestgårdsbyggnadsskyldighetens utsträckning äfven till andra än de nu byggnadsskyldige, så och då Rikets Ständer uti skrifvelse den 16 Januari 1863 i underdånighet anhållit om framläggande af förslag till ny ecklesiastik boställsordning, samt en förändrad lagstiftning härutinnan lämpligen torde böra föregå pröfningen af den nu väckta frågan, föranlåtes Utskottet vördsamt hemställa,

3:o att herrar Erik Olssons och Johan Jonssons i omförmälda hänseende gjorda framställningar måtte lemnas utan afseende.

Slutligen har Utskottet att yttra sig rörande den af Herrar Erik Olsson, Johan Jonsson, Wigardt och Näsman väckta fråga rörande skyldigheten att deltaga i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse.

Det i detta ämne nu gällande stadgande, 26 kap. 4 § Byggningsbalken, är af följande lydelse:

»Tingsbyggning skall hvart härads bygga, efter gårddatalet, å vanlig tingsstad, eller der Konungens befallningshafvande pröfvar det för allmoget lägligast, sedan rätten deröfver hörd är. Der skall vara en stufva så stor, som tarivas, och två kamrar; och vare häradet skyldigt den byggning uppehålla. Vid hvart tingsställe skall ock ett fängelse vara, der missgerningsmän må i förvar hållas. För denna byggnad vare ingen fri, utan sätes- och ladugårdar, afhysta rå och rörs hemman så ock preste- och klockare-bol». Varande, enligt Kongl. förordningen den 17 September 1783 jemväl lotshemman befriade från skyldighet att deltaga i tingshusbyggnad.

Vid flera föregående Riksdagar har Utskottet vid behandling af denna fråga erinrat, att berörda lagstadgande härledde sig från en tid, då man icke visste af någon annan till deltagande i allmänna onera på landet förpligtad befolkning än den jordbrukande, och då man ej kände någon annan grund för dennas beskattning än hemmantalet. Emellertid

hade förhållandena väsendtligen förändrats. I alla landsändar hade, jemte den egentlige jordbrukaren, uppstått en befolkning af bruksidkare, fabrikanter, handlande och handtverkare m. fl., hvilka lika väl som jordbrukaren hade intresse af rättsskipningens behöriga handhafvande. De borde derfor ock i sin mån, efter lämpliga grunder, bidra till uppehållande af de för detta ändamål nödiga inrättningar, synnerligast som, med förändrade tidsåsigter och folkmängdens tillväxt, fordringarna i afseende på beskaffenheten af ifrågavarande byggnader betydligt stegrats. På samma gång man under senare tider allt mera erkänt, att hemman-talet icke vore någon lämplig grund i fråga om deltagande i kommunala besvär, hade man ock medgifvit rättvisan och billigheten deraf, att skyldigheten till deltagande i dylika besvär utsträcktes till kommunens alla medlemmar. De skäl, som föranledt 1734 års lagstiftare att frikalla sätes- och ladugårdar samt afhysta rå- och rörshemman från allt deltagande i tingshusbyggnad, hade, sedan rättigheten att besitta sådana hemman icke vore frälsemän allena förbehållen, samt senare tids lagstiftning äfven medfört förändring i stadgandena om frälsemäns forum privilegiatum i det närmaste bortfallit; och någon giltig anledning, hvarför innehafvare af preste- och klockarebol skulle i förevarande hänsende åtnjuta en förmån, som icke tillkomme andre boställshafvare, kunde svårigen uppvisas.

Utskottet, som på omförmälda skäl anser ifrågavarande byggnadsskyldighet böra utsträckas till flere samhällsmedlemmar än för närvarande, men icke kan obetingadt förorda de af motionärerne föreslagna grunder för skyldighetens fördelning, har, i saknad af erforderliga upplysningar till ledning för frågans närmare bedömande, ej varit i tillfälle att härutinnan framställa något detaljeradt förslag; och då frågan är till sin beskaffenhet nära beslägtad med den om skyldigheten att deltaga i kyrko- och skolhusbyggnad, i afseende hvarå, på sätt här ofvan blifvit anfördt, Rikets Ständer den 20 Juni 1866 och Riksdagen den 18 Maj 1871 till Kongl. Maj:t aflåtit underdåniga skrivelser, åsyftande att skyldigheten till deltagande i byggnad och underhåll af ej mindre kyrka med hvad dertill hörer, än äfven socken- och fattigstuga samt skolhus måtte blifva för medlemmarne af kommunen efter billiga grunder gemensamma, får Utskottet, med föranledande af ifrågavarande framställningar, vördsam samt hemställa,

4:o att Riksdagen måtte i underdånig skrivelse an-hålla, det täcktes Kongl. Maj:t vid den utredning, som med anledning af ofvannämnda 1866 och 1871 årens skrivelser kan komma att ega rum, jemväl taga i öfver-vägande i hvad mån den nu på jorden hvilande skyl-

digheten att bygga och underhålla tingshus och häradsfångelse må jemväl till andra beskattningsföremål utsträckas, och under de nådiga framställningar, som må af nyssberörda skrivelser föranledas, inbegripa jemväl förslag till förändrad lagstiftning i nu föreliggande fråga.

Stockholm den 7 Maj 1875.

På Utskottets vägnar:

ERIC SPARRE.

Reservationer:

af Herr Grefve *Mörner*, med hvilken Herrar *Holmberg*, *Caspersson*, Friherre *Wrede* och Grefve von *Platen* instämt: »Emot Utskottets i mom. 3 gjorda hemställan om bifall till Herr Hörnfeldts motion får jag mig reservera och för min del åberopa Lag-Utskottets vid sistlidne riksdag i dess utlåtande N:o 15 afgifna yttrande, så lydande: Slutligen, i afseende å Herrar Leijers och Hörnfeldts förslag rörande skyldigheten att underhålla s. k. tiondelada, tillåter sig Utskottet att åberopa och här återgifva hvad Lag-Utskottet vid nästlidne års riksdag yttrade i anledning af då gjorda enahanda framställningar. »Då, enligt Kongl. Resolutionen på allmogens besvär den 1 Augusti 1727, § 12» — så yttrade sig då Utskottet — »denna lada, som ingalunda är afsedd för boställets gröda, skall »proportioneras efter tertialtiondens storlek i församlingen», lærer det vara tydligt och klart, att, så vida ej särskilda omständigheter annorlunda föranleda, socknemännens skyldighet att bygga dylik lada redan upphört på de ställen, der reglering af presterskapets löner egt rum, hvarigenom, på sätt Kongl. förordningen den 11 Juli 1862 föreskrifver, all tionde, vare sig tertial-, smör-, fisk- eller qvicktionde, blifvit utbytt emot bestämda af-

gifter. En dylik skyldighet kan dock i vissa fall kvarstå äfven på de ställen, der presterskapets löner blifvit i öfverensstämmelse med nyssberörda författning reglerade. Kongl. Resolutionen på presterskapets besvär den 10 Augusti 1762, § 4, som bestämmer de byggnader, hvilka presten sjelf skall bygga och underhålla, upptager nemligen i sådant afseende »en sädeslada med tvänne golf, lämpad efter nödtorften och gårdsbrukets storlek; hvarvid dock de orter undantagas, der presten efter gammal praxis och öfverenskommelse eger frihet att betjena sig af tiondeladan.» I de församlingar, der sådant egt rum, hafva vederbörande naturligtvis tagit sådant i behörigt betraktande i sammanhang med den beräkning af kyrkoherdebostälernas behållna afkastning, som föreskrifves i 4 § af 1862 års förordning; och förmånen för kyrkoherden att betjena sig af tiondeladan för gårdsbrukets behof har då ingått såsom en faktor vid lörens reglerande. Att nu genom ett allmänt lagstadgande fritaga dessa församlingar från ifrågavarande skyldighet innebure obestriddigen en rättskränkning emot de kyrkoherdar, hvilka, när löneregleringen tillvägabragts, med rättighet att begagna tiondeladan voro lagligen befriade från den kyrkoherdar i allmänhet åliggande skyldighet att sjelfva bygga och underhålla den för bostället behöfliga lada.»

Af anförda skäl får Utskottet hemställa, att Herrar Leijers och Hörnfeldts i omförmälda hänseende gjorda framställning måtte af Riksdagen lemnas utan afseende.

Äfven får, i fråga om mom. 4 i betänkandet, jag förklara, att jag hvarken kan instämma i den af Utskottet begagnade motivering eller det slut, hvori Utskottet stannat.»

af Herr *Ribbing*, som förenat sig med de öfrige reservanterna i om fråga mom. 3 i Utskottets utlåtande.